16.3.2017

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEEN LAIKSI POSTILAIN MUUTTAMISEKSI

Hallituksen esitystä uudeksi postilaiksi kuvaa sen tarkoituksenhakuisuus. On haluttu määrätty lopputulos ja tähän on etsitty sopivia perusteita. Osa näistä perusteista kestää huonosti lähempää tarkastelua.

Perusteluissa tuodaan esiin Postin kustannuspaineet. PAU muistuttaa, että Suomen Posti on jokin aika sitten muuttanut kirjeiden kulkunopeutta itse niin, että se on poistanut yön yli kulkevaan 1-luokan kirjeen valikoimasta. Näin ollen Posti on hankkinut itselleen huomattavan suuren aikajänteen kirjeiden perille toimittamiseen. Tämä on merkinnyt myös hyvin merkittävää kustannusten säästämistä.

1. Yleispalvelu ja kulkunopeus

- **Tämänhetkistä lainsäädäntöä ei tule heikentää. Yleispalveluun kuuluvat kotimaan kirjelähetykset, jotka on jätetty yleispalvelun tarjoajan välitettäviksi ja jättöpäivästä lukien toisena arkipäivänä jaettaviksi ja joista on maksettu voimassa oleva maksu, on jaettava siten, että lähetyksistä vähintään 95 prosenttia on perillä viimeistään jättöpäivästä lukien toisena arkipäivänä ja vähintään 98 prosenttia viimeistään kolmantena arkipäivänä. Euroopan unionin sisäinen ulkomaanposti on jaettava siten, että lähetyksistä vähintään 85 prosenttia on perillä jättöpäivästä lukien kolmantena päivänä ja 97 prosenttia lähetyksistä on perillä jättöpäivästä lukien viidentenä päivänä.**

EU:n postidirektiivi määrittää, että yleispalveluun kuuluvat lähetykset on keräiltävä ja jaettava vähintään viitenä työpäivänä viikossa. Tästä voidaan poiketa ainoastaan poikkeuksellisiksi katsotuissa tilanteissa tai maantieteellisissä olosuhteissa. Näiden määrittely on kansallisen lainsäätäjän piirissä.

Esityksessä puhutaan viiden päivän keräilystä ja jakelusta, joka sitten aiotaan kiertää kulkunopeutta heikentämällä. Esitys on ristiriidassa EU:n postidirektiivin kanssa ja tähän mennessä ei myöskään ole kerrottu minkäänlaisia perusteita poikkeuksellisesta tilanteesta tai maantieteellisestä olosuhteesta. Direktiivin mukainen vähimmäisvaatimus viisipäiväisestä keräilystä ja jakelusta on vähimmäisvaatimus.

EU:n sisäinen posti on jaettava siten, että 85 % on perillä jättöpäivästä kolmantena päivänä ja 97 % jättöpäivästä lukien viidentenä päivänä. Nyt näitä laatuprosentteja oltaisi muuttamassa heikommaksi. Tässä yhteydessä kerrotaan, että tästä laatustandardista voidaan poiketa, jos poikkeukselliset infrastruktuuriin liittyvät tai maantieteelliset olosuhteet niin vaativat. Tällaisia perusteita ei ole esitetty. Perusteluna sen sijaan on esitetty, että heikentämällä EU:n postin laatuprosenttia, saadaan kotimaan kulkunopeuden heikentämisestä kaikki irti. Tämä on erikoinen perustelu ja myös käytännössä asia on paljon mutkikkaampi.

Edellä kerrotut esitykset kulkunopeuden hidastamisesta edellyttäisivät EU direktiivin mukaisia perusteita, joita lainvalmistelija ei ole esittänyt.

PAUn mielestä kulkunopeuden heikentäminen näivettäisi kirjeen mahdollisuuksia viestintämuotona. Jos kirje kulkisi viikon vaikkapa saman kaupungin sisällä, ei voida puhua enää kilpailukykyisestä tuotteesta. Tilannetta voisi pitää omaan nilkkaan ampumisena. Jos se tehtäisiin tietoisesti, niin kysyä sopii, kenen etua ajetaan. Hitaus ei todellakaan ole hyväksi.

Tähän asti nopeaa kirjeverkkoa ovat tarvinneet muun muassa vastausta vaativat viranomaiskirjeet, sairaalakirjeet (esim. leikkauskutsut, syöpäseulontatutkimukset), yrittäjien laskut, yhdistysten kokousposti ja toki moni ihan tavallinen kansalainenkin. Kaikki ei vielä kulje sähköisesti ja kaikilla ei ole mahdollisuutta tai osaamista siirtyä fyysisestä kirjeestä sähköpostiin tai muihin digitaaliajan mahdollisuuksiin. Lakiesityksessä ei siis edistetä digitalisaatiota vaan ennemminkin karsitaan vaihtoehtoja.

Lisäksi lukuisissa laeissa on säädetty, missä ajassa viranomaisen postitse lähettämän asiakirjan katsotaan olevan perillä. Yleensä tämä määräaika on seitsemän päivää. Tästä oletetusta perilletulopäivästä alkaa usein kulua myös mahdollinen muutoksenhakuaika. Mikäli kirjeen kulkunopeutta koskevia vaatimuksia heikennetään esityksessä ehdotetulla tavalla, yhä useammin viranomaiskirje ei ehtisi perille tässä seitsemän päivän määräajassa. Hallituksen esityksessä ei ole mitenkään otettu huomioon kulkunopeuden hidastamisen vaikutuksia näiden määräaikojen toteutumiseen.

Esityksessä todetaan, että ”viisipäiväisen jakelun tukeminen ei ole tarkoituksenmukaista julkisen rahoituksen turvin, kun jaettavaa ei ole jokaiselle arkipäivälle”. Tässä kohdassa puhutaan yleispalvelutuotteista. Tulee avoimesti puhua koko posti-infrasta, joka on riippuvainen jakeluverkosta ja jakelutiheydestä. Vielä 2015 jaettiin 2,2, miljardia lähetystä sekä lisäksi perusjakelun mukana viedyt paketit. Jakelussa on yli 6 500 jakajaa, jotka tekevät 5-päiväistä työviikkoa. On harhauttavaa sanoa, ettei jaettavaa ole jokaiselle päivälle. Kyllä on.

2. Hankintamenettely

- **Yrityksen operatiivisiin toimiin jakeluiden hoitamisesta ei tule puuttua lainsäätäjän toimesta eli hankintamenettelyä koskevat määräykset tulee poistaa. Yleispalveluntarjoajalta voidaan edellyttää viisipäiväisen palvelun tarjoamista, jonka se toteuttaa järkeväksi katsomallaan toimintatavalla.**

Esityksessä ehdotetaan hankintamenettelyä jakelun suhteen niillä alueilla, jossa ei ole sanomalehtien varhaisjakelua. Ei ole järkevää määrätä yritykselle rajoja, missä se saa toimia itse ja missä ei.

Eduskunta päätti 1930-luvulla ottaa maaseudun postinjakajat normaaliin palvelusuhteeseen. Näin muutettiin silloinen pakkohuutokauppa. Nyt ollaan ottamassa askel takaisin 1930-luvun maailmaan.

Postilaki näyttäytyy myös hieman ristiriitaiselta tämän asian osalta. Lain 23 §:n mukaan, jota ei ole esitetty muutettavaksi, Viestintävirasto asettaa päätöksellään postiyritykselle velvollisuuden tarjota yleispalvelua ja nyt esityksen mukaan, kun tällainen velvoite jollekin yritykselle asetetaan, tarkoittaa se sitä, että kyseinen yleispalvelun hoitaminen tulee kilpailuttaa. Nykyisen lain mukaan Viestintävirasto arvioi sen, mille postiyritykselle tai yrityksille se yleispalveluvelvoitteen asettaa ja tämä yritys sitten hoitaa yleispalvelun sen mukaisesti kuin itse arvioi järkeväksi – joko omana toimintana tai alihankinnan kautta. Miksi Viestintäviraston valitsema yleispalveluvelvoitteen hoitaja olisi jakelun toteuttaja hankintamenettelyalueilla vain silloin jos ketään muuta ei kilpailutuksen jälkeen löydy tätä velvoitetta hoitamaan?

Säännös aiheuttaa yleispalveluvelvoitteen hoitajalle turhan kustannusrasitteen ja ison määrän hallinnollisia kustannuksia, jotka viime kädessä näkyvät asiakkaiden maksamina postimaksuina. Esityksen väite siitä, että säännös mahdollistaa entistä paremmin yleispalvelun tarjoajalle mahdollisuuden käyttää alihankintaa alueilla, joilla sen oma toiminta on kannattamaton, on vähintäänkin outo. Posti käyttää yleispalvelun tarjoajana jo nyt alihankintaa niillä alueilla, joissa se katsoo sen järkeväksi eikä laki ole millään tavalla estänyt alihankinnan käyttöä. Nykyinen laki mahdollistaa alihankinnan käytön, uusi esitys taas pakottaisi alihankinnan käyttöön. Lakiesitys lisäisi yleispalveluntarjoajan lakisääteisiä velvollisuuksia, vaikka esityksen tavoitteena on mainittu normien purkaminen. Lisäksi nykyinen yleispalveluntarjoaja on vapaasti ja markkinaehtoisesti pystynyt järjestämään jakelun myös niillä alueilla, joilla ei ole varhaisjakeluverkkoa. Tähän nähden on epätarkoituksenmukaista, että jo nyt markkinaehtoisesti toimivaan liiketoimintaan puututaan lisäämällä taloudellisen toimijan lakisääteisiä velvollisuuksia.

Hallinnollisten kustannusten lisäksi aiheutetaan täysin kestämätön tilanne työntekijöille, joiden työpaikka on joka vuosi lainsäätäjän velvoittamana kilpailutuksen kohteena. Vaihtoehtoisesti työntekijät siirtyisivät uudelle yrittäjälle liikkeenluovutuksen kautta ja tämä joko tarvitsisi työntekijöitä tai irtisanoisi nämä tai jos katsottaisiin, että näissä tilanteissa ei toteutuisi liikkeenluovutuksen tunnusmerkit, niin kulloinkin hankintamenettelyn kautta palveluita hoitamaan valittu yritys joutuisi valmistautumaan työntekijöiden irtisanomiseen hyvissä ajoin ennen kilpailutusta.

Postitoimintaa on alkanut harjoittaa monet lehtitalot. Nyt julkisuudessa on ollut paljon huomiota väärin jaetuista posteista. Jakelua ehkä luullaan helpoksi työksi, mutta nämä väärin jaetut kertovat toista. Olisi väärin, että Postin pitäisi luopua omasta jakelusta, jos ei se sitä näe järkeväksi tehdä. Suomen Posti on lähes 400 vuotta vanha laitos ja sillä on kiistatta paras kokemus tässä maassa Postin jakamisesta. Luulisi sen kelpaavan jakeluoperaattoriksi myös jatkossa ilman pakottavaa velvollisuutta kilpailuttaa isossa osassa maata osan jakeluista.

3. Osoiterekisteri

- **Lakia ei tule muuttaa siten, että osoitetiedot on luovutettava alle kustannussuuntautuneen hinnan. Kustannussuuntautunut hinta estää myös sen, että väärillä tarkoitusperillä liikkeellä olevat tahot eivät ole valmiita osoitetietoja hankkimaan.**

Esityksen mukaan Postin tulisi jatkossa luovuttaa toisille postiyrityksille tietoja ylläpitämästään osoiterekisteristä. Tavoitteena tällä uudistuksella on kilpailun lisääminen postimarkkinoilla ja palvelujen saatavuuden kautta parantaa postinsaajien asemaa.

Kilpailua muutos varmasti lisää, jos Postin tulee lähes ilmaiseksi luovuttaa kilpaileville yrityksille käyttöön yksi Postin kilpailuvalteista, jonka ylläpito maksaa vuosittain miljoonia euroja ja jonka rakentaminen on maksanut Postin historian aikana vähintäänkin kymmeniä miljoonia euroja. Outoa markkinatalouslogiikkaa on edellyttää yrityksen antavan muille yrityksille sen keräämä tieto, jotta muut yritykset voivat kilpailla sen kanssa paremmin. Eikö markkinoilla lähtökohtaisesti pitäisi pärjätä sen, jolla on oman tekemisen kautta paras osaaminen?

Muutoksella mahdollistetaan muille postiyrityksille viedä Postin verkosta kannattavimpia massapostituseriä (kilpailevat postiyritykset, eivät suostu ottamaan vastaan yksittäisten asiakkaiden kirjeitä vaan ainoastaan isoja lähetyseriä), joiden tuotoilla Posti on rahoittanut lakisääteisen yleispalvelun hoitamisen koko maassa. Esitys vaarantaa yleispalvelun rahoituksen ja samalla heikentää valtion omistaman yrityksen arvoa.

Esitys aiheuttaa myös toisen vähintäänkin yhtä suuren ongelman kuin edellä kerrottu. Edellinen postilain muutos mahdollisti, että kuka tahansa voi perustaa postiyrityksen. Mitään lupia ei tarvita, vaan riittää, kun ilmoittaa asiasta Viestintävirastoon. Jos nyt edellytetään, että Postilla on velvoite antaa lähes ilmaiseksi tietoja osoiterekisteristä muille postiyrityksille, niin itse asiassa kuka tahansa, joka haluaa Postin osoiterekisterin käyttöön saa sen jatkossa hyvin helposti. Tämä onnistuu täyttämällä internetissä sähköisen postitoimintailmoituksen Viestintävirastolle ja sen jälkeen pyytämällä osoiterekisteritiedot Postilta. Toki niiden osalta, joilla on julkinen osoite, tiedon on saanut jo nyt erilaisista maksullisista palveluista, mutta tällöin on ollut aina kyse yksittäisistä osoitteista eikä ole ollut mahdollisuutta ostaa esimerkiksi kaikkien helsinkiläisten osoitetta.

Esityksen perusteluiden mukaan 84 000 suomalaista on syystä tai toisesta halunnut kieltää osoitetietojensa luovuttamisen. Varsinkin monien ammattikuntien edustajat, kuten poliisit, lastensuojelun työntekijät jne. ovat usein tehneet kiellon ammatistaan johtuen. Jokaisella on oikeus kieltää henkilötietojensa luovuttaminen ja perustellusta syystä voi pyytää vielä tätä vahvempaa ns. turvakieltoa. Yhä esityksen mukaan se, että on kieltänyt henkilötietojensa luovuttamisen, ei estä tietojen luovuttamista toisille postiyrityksille. Kun kuka tahansa voi laittaa pystyyn postiyrityksen ja kaikilla postiyrityksillä on oikeus saada ajantasainen osoiterekisteri Postilta lähes ilmeiseksi, niin aika moni suomalainen, joka on olettanut osoitteensa olevan vain hyvin harvojen käsissä saattaa yllättyä, kun osoite onkin oikeastaan kenen tahansa saatavilla.

Vaikka esityksessä kerrotaan ministeriön pitävän ehdotusta ongelmattomana tietosuojanäkökulmasta, niin sitä se ei missään tapauksessa ole. PAUn näkemyksen mukaan osoiterekisteriä koskeva esitys on 25.5.2018 sovellettavaksi tulevan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vastainen.

4. Kerrostalojen lokerikot

Esityksessä perustellaan lokerikkojakelua mm. työtaakan keventymisellä ja että se nopeuttaisi jakelua. Jos lokerikkoja tulisi, niin jakelureitit ainoastaan pidentyisivät. Kun jakajia ja jakelureittejä olisi vähemmän, ei työtaakka todellisuudessa kevenisi eikä se nopeuttaisi jakelua.

On aika absurdia puhua jakelun nopeuttamisesta, kun tavoitteena on mahdollistaa sen hidastuminen useilla päivillä.

5. Yleispalvelun rahoitus

- **On perustettava korvausrahasto, jota rahoitetaan palvelutarjoajilta perittäviltä maksuilla ja jolla rahoitetaan lain mukaista yleispalvelua.**

Perusteissa tuodaan moneen kertaan esiin huoli myös Postin kannattavuudesta. Tätä on tietenkin osattu odottaa, kun kilpailua on haluttu avata.

6. Osoitteenmuutokset

- **Lakia tulisi täydentää seuraavalla tavalla: Osoitteenmuutokset on tehtävä viivytyksettä. Lähetykset on toimitettava vastaanottajalle niin, että vähintään 95 prosenttia on perillä viimeistään toisena arkipäivänä siitä päivästä, kun virheellinen osoitetieto on korjattu.**

Tällä hetkellä osoitteenmuutoksille ei ole tarkkaa sääntelyä siitä, kuinka nopeasti ne tulee toimittaa uuteen osoitteeseen. Asia on noussut esille ikävällä tavalla juuri viime vuosina, kun postinjakelussa on ollut häiriöitä. Ajankohtainen se on yhä. Osoitteenmuutokset ovat saattaneet jäädä jopa viikoiksi tekemättä. Myöhästymiset ovat olleet niin pitkiä, että niistä voidaan arvioida aiheutuneen vahinkoa niin lähettäjälle kuin vastaanottajalle.

7. Yhdenvertaisuus

Esitys lähtee siitä, että siellä missä ei ole sanomalehtien varhaisjakelua, hankittaisiin viisipäiväinen jakelu. Siellä missä varhaisjakelu on, voitaisiin jakelutiheyttä harventaa.

Tämä asettaisi postinsaajat eriarvoiseen asemaan. PAUn mielestä tämä on ristiriidassa kansalaisten yhdenvertaisuuden kanssa.

8. Työllisyysvaikutukset

- **Lainmuutoksen työllisyysvaikutuksista on tehtävä luotettava arvio.**

Esityksestä on luettavissa, ettei lakiin esitettävillä muutoksilla olisi suuria henkilöstövaikutuksia. Ja jos työllisyysvaikutuksia syntyisi, niin eivät ne sinänsä johtuisi lakimuutoksesta. Tämä puhe on todella vastuutonta.

Pelkästään taajama-alueilla jakelun muuttaminen 3-päiväiseksi voi merkitä 1 000 jakajan työpaikan vähentämistä. Pakkokilpailutus niin sanotulla maaseudulla koskisi noin 1 600 jakajaa. Kerrostalojen lokerikoinnin henkilöstövaikutuksia on vaikea arvioida, mutta suuresta henkilömäärästä puhutaan tässäkin yhteydessä.

Voidaan arvioida, että lakimuutoksen vaikutus lähivuosien aikana pahimmillaan olisi suuruusluokkaa 2 500–3 000 työpaikkaa postialalla. PAU paheksuu valmistelussa työllisyysvaikutuksesta annettua hyvin harhauttavaa vaikutelmaa.

9. Lopuksi

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU katsoo, että postilain uudistuksessa olennaista on turvata tasavertaiset ja riittävät postipalvelut kaikille kansalaisille jatkossakin. Postidirektiivin vaatimus keräily- ja jakelutiheyden osalta on selkeä: yleispalvelu tulee taata vähintään viitenä päivänä viikossa. PAU ei näe, että Suomella olisi perustetta poiketa direktiivin edellyttämästä keräily- ja jakelutiheydestä nykyistä laajemmin. Yleispalvelun heikentäminen ministeriön ehdotuksen mukaisesti aiheuttaisi tuhansien työpaikkojen häviämisen postialalla ja siihen läheisesti liittyvillä muilla aloilla. Nykyisen postilain valmistelutekstissä yleispalveluvelvoite on nähty nimenomaan kuluttajien sekä pienten ja keskisuurten yritysten tarpeita turvaavaksi. Esityksessä tämä näkökulma on unohtunut.

Postinjakelu on ollut tähän asti taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa valtion omistamalle Posti Oy:lle. Kilpailun edistäminen valtionyhtiö Postin velvoitteita lisäämällä alentaa valtion omistaman yrityksen arvoa ja taloudellista toimintakykyä. Tämä vaikeuttaisi merkittävästi Postin edellytyksiä tarjota postipalveluja nykyisessä laajuudessa.

Postikilpailun avaaminen ei ole vielä missään EU-maassa toteuttanut direktiivin tavoitetta halvemmista ja laadukkaammista postipalveluista. Sitä vastoin nykyisen toimivan ja tehokkaan postinjakeluverkon kehittämistä uudenlaisilla lisäarvoa tuottavilla palveluilla tulisi kehittää.

Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry

Heidi Nieminen
puheenjohtaja